

K OPERAČNÍM CVIČENÍM

Operační cvičení jsou vrcholnou formou přípravy štábů svazů a zároveň i prověrkou úrovně připravenosti, jejich schopností ve stanoveném čase zpracovat rozhodnutí velitele v dokumentech, předat úkoly podřízeným, zabezpečit jejich pochopení a v souladu s vývojem situace řídit a zabezpečovat činnost vojsk. K ověření reálnosti rozhodnutí, propočtů, pronikání úkolů k vykonavatelům zpravidla tato cvičení uskutečňujeme s částečným vyvedením vojsk. Provedení takovýchto cvičení vyžaduje důkladnou přípravu a dovedné řízení. To, spolu se zvýšenými nároky na kvalitu a značnou obměnou řídicích kádřů na všech stupních velení, klade nové požadavky.

Přípravu cvičení můžeme rozdělit na část všeobecnou a konkrétně vykonávanou jak cvičícími, tak řídicími orgány.

Pod všeobecnou částí si představují permanentní přípravu štábu a vojsk. Vycházím z toho, že úspěšné splnění úkolů při cvičení má své základy v předcházejícím samostudiu, ve velitelské přípravě, velitelských shromážděních, štábních nácvicích, ale i v plnění vlastních zpracovatelských úkolů, řízení cvičení u podřízených stupňů, kde příslušný velitel (náčelník) vystupuje ve funkci nadřízeného štábu, při posuzování a schvalování cvičení podřízených stupňů a v denní přípravě vojsk. Úroveň připravenosti štábu je samozřejmě závislá na kvalitě těchto činností.

Konkrétní přípravu zpravidla zahajujeme vydáním kalendářního plánu přípravy cvičení na stupni, který je připravuje, a u cvičících plánem přípravy na cvičení.

V článku se budu zabývat problematikou přípravy a řízení cvičení a poukážu i na některé problémy a možnosti jejich řešení.

Obecně platí, že **příprava cvičení** začíná studiem RMNO pro přípravu vojsk ČSLA na výcvikový rok, Směrnice pro operační a mobilizační přípravu, posled-

ních poznatků i zkušeností a rozborů minulých cvičení. Podle mého názoru se však v praxi nedoceňují skutečné počátky přípravy cvičení, a to stanovení jeho tématu, rozsahu vyvedení štábů a vojsk, event. prostoru provedení již při plánování na výcvikový rok. Téma cvičení, jestliže není určeno kvalifikovaně s jasnou představou o jeho průběhu, vyvolává často značné problémy. Proto je nutné toto stanovit uvážene s určitou představou o cílech a pojetí zámyslu plánovaného cvičení.

Rozsah vyvedení štábů a vojsk vychází z plánovacích dokumentů. Při přípravě zaměstnání může v důsledku stanovených učebních cílů, nutnosti procvičit určité učební otázky apod., vyvstat potřeba rozsah vyvedení upravit. V tomto případě je nutné toto uvést v organizačním nařízení, a to do doby vydání upřesnění na měsíc (tj. do 12. dne předcházejícího měsíce), ve kterém bude cvičení probíhat. Prostory (prostor) cvičení je zapotřebí stanovit rovněž s jasnou představou o zámyslu a jeho průběhu. Pokud jsou vyváděna i cvičící vojska, musíme při stanovení tématu uvažovat i o možných prostorech, ve kterých budou cvičit, a rozhodnout, kterého období se zúčastní.

Tato část přípravy cvičení, která probíhá při plánování výcvikového roku, je podle mého názoru v důsledku omezeného času nedocněna, přenáší se na zpracovatele cvičení a není důsledně posuzována, což vytváří často určité problémy při zahájení konkrétní přípravy cvičení. Řešením by mohlo být **zpracování přehledu témat cvičení** na daném stupni s přílohami rámcových zámyslů (pojetí), který by nadřazený stupeň současně s plánem na výcvikový rok posoudil a schválil. Předělo by se tak nedorozuměním, kdy nadřazený stupeň má až v průběhu zpracování cvičení diametrálně jinou představu o jeho uskutečnění. Rozhodně by toto nebo obdobné opatření zefektivnilo i zkvalitnilo plnění zpracovatelských úkolů. Zanedbatelné není ani to, že nadřazený stupeň bude mít větší odpovědnost za přípravu cvičení u podřízených, což z hlediska připravenosti zpracovatelských kádrů, zvláště na nižších stupních, má i svůj praktický význam.

Před zahájením zpracování cvičení je vhodné, jak potvrzují zkušenosti, připravit jeho „pojetí“ s rámcovým zámyslem na mapě, jež může kromě jiného obsahovat hlavní otázky, o kterých by měl rozhodnout velitel (řídící cvičení). Včasný vstup těchto funkcí do přípravy zabezpečuje organizační klid a případné změny v průběhu zpracování jsou pak již minimální.

Při tvorbě zámyslu je zapotřebí řešit současně řadu složitých otázek, jako např. vytvořit výchozí situaci, která musí odpovídat současným názorům na vedení války nebo na její přípravné období. Přitom je nutné vycházet z reálného nepřítele, jeho organizace a dislokace. Složení vlastních vojsk, jejich bojová a mobilizační pohotovost by měly, pokud to lze, odpovídat skutečnému stavu. Připravit výchozí situaci a zámysl pro obrannou nebo útočnou operaci zpravidla nepředstavuje těžkosti. Složitě je vytvoření situace k zplánování obranné i útočné operace, kdy v podstatě z jednoho uskupení je třeba přejít do obrany i do útoku. Bez použití jaderných zbraní doposud tento problém řešíme tak, že jedna nebo druhá strana předstihla protivníka v mobilizačním rozvinutí, čímž získala potřebný poměr sil k přechodu do útoku. Tento způsob zřejmě nelze považovat za nejvhodnější. Předpokládá, že jedna nebo druhá strana nezjistila nebo adekvátně nereagovala na zjevné přípravy k zahájení války, což je málo pravděpodobné.

Obdobné přechod v krátké době od jednoho druhu bojové činnosti ke druhému je zpracovatelsky, při vedení bojové činnosti s konvenčními prostředky,

složitý, protože zásadní změna poměru sil operačních uskupení v průběhu 2 až 3 dnů je podle mého názoru problematická. Komplexnost témat operačních cvičení, kdy je nutné procvičit základní druhy vedení operace, však toto vyžaduje. Výhodiskem ze situace by mohly být operační skoky. To však rovněž, zejména při účasti vojsk, není žádoucí. Požadavky a používaná řešení vytvářejí společně slabá místa v zámyslu i plánu provedení cvičení, což je často v jeho průběhu předmětem kritiky. Bylo by zřejmě vhodnější v období vedení bojové činnosti (je doporučováno, aby trvalo 2—3 dny) procvičit vedení jednoho druhu boje a na tom cvičení ukončit, nebo po uzavření období provést operační skok a formou letučky (již bez vojsk), na základě nového námětu a výchozí situace, probrat potřebnou učební otázku.

Po zpracování zámyslu je zapotřebí stanovit, jak uvést štáby a vojska do výchozí situace. Pokud budou procvičovány otázky uvádění do vyšších stupňů bojové pohotovosti, je nutné najít vazbu mezi posádkou a určeným prostorem, protože toto je většinou procvičováno podle reálné dokumentace a skutečné státní hranice; v tomto případě přesuny do operační sestavy zpravidla neodpovídají výchozí situaci. Pro cvičení je výhodnější po vyvedení štábů a vojsk do určených prostorů vydat nový námět, který je uvede do cvičné situace. Pokud má činnost začít ze stálých posádek, potom ve většině případů bude účelné je (s ohledem na cvičnou státní hranici) vyvést do odpovídajícího prostoru, který bude jejich cvičnou posádkou. V každém případě je však třeba přesuny vojsk a štábů zahrnout do zaměstnání a zhodnotit jak realizační schopnosti velitelů a štábů, tak i připravenost řidičů.

Neméně důležité je vytvoření dalších situací, které jsou výchozí k procvičení stanovených učebních otázek. Musí být logickým pokračováním (výsledkem) situace předchozí. Je nutné, aby umožňovaly variantní řešení a nutily velitele i štáby k hledání optimálního rozhodnutí. Myslím, že je vhodnější i v plánech provedení cvičení stanovit pouze čáry dotyku vojsk k určité době, což v dalším dává větší prostor pro rozehru podle rozhodování cvičících. Podrobné modelování operace vyjádřené v zámyslu postavením vojsk a jejich úkoly, svazuje řídicí orgány a pokud vejde ve známost i cvičící „autorským rozhodnutím“, což je k velké škodě celého cvičení.

Schválením zámyslu začíná podrobné rozpracování cvičení. Zásadním dokumentem k řízení zaměstnání je **plán provedení cvičení** (na taktickém stupni plán řízení). Tak jako z hlediska operačního pojetí je zámysl zárukou správně stanovené výchozí situace k procvičení učebních otázek, tak plán provedení časově i prostorově vymezuje činnost řídicích i cvičících. Tento dokument není o nic jednodušší než zámysl, a přesto je mu věnována daleko menší pozornost. Podle mého názoru by bylo vhodné stanovit, aby plán provedení (řízení) schvaloval řídicí cvičení. Jeho zpracování vyžaduje značnou zkušenost z řízení cvičení, znalost metodiky práce velitelů a štábů i jejich konkrétních schopností předvídat vývoj situace. Časovým vymezením doby na přijetí rozhodnutí, plánování, činnost v terénu, přesuny míst velení, rozehry situací atd. vytváříme celý režim cvičení. Plán provedení může vytvořit optimální podmínky, pro splnění cílů, ale může působit i protichůdně. To bude záviset na jeho kvalitě a především realitě.

Rozhodujícím činitelem každého cvičení je jeho **ředitelství a rozhodčí služba**. Jejich posláním je zaměstnání řídit, učit podřízené velitele a štáby a hodnotit je. V přípravě cvičení řešení těchto otázek začíná stanovením struktury ředitelství cvičení a rozhodčí služby a končí společnou přípravou. Vycházíme-li

z požadavku, že řídicí stupeň je vůči cvičícím v úloze nadřízeného, je zapotřebí strukturu tohoto orgánu volit v souladu s nadřízeným štábem. V orgánu rozehry cvičení je vhodné vytvořit skupinu směrů, informační středisko a plánovací oddělení (oddělení rozehry), které společně vedou situaci cvičících, sou sedů, nepříteli, hodnotí rozhodnutí, připravují rozehru a nařízení; odborná nařízení připravují na základě rozehry skupiny druhů vojsk.

K bezprostřednímu řízení cvičících velitelů a štábů určujeme rozhodčí službu. Jejím úkolem, kromě plnění povinností, které vyplývají z rozehry situace podle pokynů řídicího cvičení, je sledovat, hodnotit a usměrňovat činnost cvičících. Protože cílem cvičení je vždy i „naučit“, generálové a důstojníci této služby vystupují v úloze nadřízeného. Z toho důvodu je nutné při výběru postupovat individuálně a určovat rozhodčí tak, aby znali dobře rozsah funkce, u které budou zařazeni, a svými znalostmi a zkušenostmi byli na vyšší úrovni než cvičící funkcionáři.

Příprava k výkonu povinností v ředitelství cvičení a rozhodčí službě vrcholí společně. Spočívá v seznámení se se zámyslem cvičení, s jeho průběhem, společnými i individuálními cvičení, způsobem řízení, organizačními pokyny a v neposlední řadě i osobní přípravou, která končí zpracováním potřebného plánu.

Součástí přípravy zpravidla bývá i pořadová prohlídka před zahájením cvičení a v neposlední době i účast na štábním nácviku, jehož cílem je zpracování dokumentace na cvičení. Tato opatření, jelikož předcházejí cvičení, vytvářejí dobré podmínky pro jeho organizované zahájení a ředitelství cvičení a rozhodčí službě umožňují blíže se seznámit s jednotlivci i kolektivy a ještě do zahájení zaměstnání ovlivnit jejich přípravu; řídicí stupeň si prakticky prověří připravenost cvičících.

Pokud to vyžaduje rozsah cvičení, zvláště s účastí vojsk, je prvkem přípravy i výjezd do terénu, a to zpravidla jen těch rozhodčích, kteří plní úkoly s vojsky.

Nedílnou součástí přípravy cvičení jsou **rekognoskace** pochodových os a prostorů. Z praktického hlediska jde především o výběr prostorů míst velení. Jestliže nechceme cvičícím vnucovat svou představu a dát jim volnost v rozhodování, nutně bude docházet k tomu, že budou zaujímána místa velení v předem nereknoskovaných prostorech, tzn. tam, kde nebyly provedeny dohovyory o využití. S tímto je nutné počítat a zvýšenou pozornost věnovat předcházení škodám a jejich včasnému odstraňování vlastními prostředky.

Z hlediska řízení je rozhodující dodržení plánu provedení (řízení) cvičení, a to jak cvičícími, tak řídicím a rozhodčí službou. Pozdní zaujetí prostoru, opožděně doručená bojová nařízení, jakož i prodloužená doba na předkládání informací a návrhů (nebo mimo plán) narušují práci štábů i vojsk. K zabezpečení organizovanosti cvičení je nevyhnutelné, aby byla cvičícími, řídicími i kontrolními orgány dodržována a respektována metodika práce velitele a štábu.

Pro cvičící i řídicí je důležitou součástí cvičení tvorba a uskutečnění **rozboru**. Je vhodné jej připravovat po částech. Ještě v průběhu cvičení analyzovat přijatá rozhodnutí, nařízení, hlášení, dokumenty, stav spojení, metody řízení a velení vojskům proto, aby v případě zjištěných nedostatků mohla být včas zjednána náprava. Ve vhodné chvíli ukázaná chyba může být v dalším odstraněna, což nemůže dokázat ani dokonale připravený rozbor na závěr cvičení.

Zkušenosti z přípravy a provedení operačních cvičení v posledních letech orgány GŠ ČSLA zpracovaly po cvičení Štít-84 a daly k dispozici operačním štábům. Přesto jejich realizace v praxi není jednoznačnou záležitostí. Jednak závisí na profesionální úrovni generálů a důstojníků, celých kolektivů, na jejich sladění uvnitř a mezi sebou. Vzhledem k neustálým změnám v kádrovém obsazení, výzbroji, v organizaci i v názorech na vedení ozbrojeného zápasu nemůže příprava operačních štábů být ukončeným procesem.

Samotná příprava operačních cvičení, jejich posuzování, schvalování i realizace je nedílnou součástí přípravy štábů svazů, a to jak řídicích, tak cvičících. Tato činnost nutně vyžaduje množství znalostí, rozvíjí logické myšlení a vytváří další potřebné vlastnosti i návyky, které nemůže poskytnout žádná jiná forma přípravy. Proto i nadále zůstanou operační cvičení vrcholnou formou přípravy velitelů, štábů i vojsk.